

Роль громадянської освіти у реалізації соціально-політичної інтернет-поведінки української молоді

Р. Р. Мишок, Л. Д. Климанська

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна
Corresponding author. E-mail: romanamyshok@ukr.net, larysa_kl@ukr.net

Paper received 18.05.20; Accepted for publication 05.06.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-231VШ39-17>

Анотація. В статті розглядаються соціально-політичні інтернет-практики як одна із форм громадянської поведінки. Зазначається, що такий вид поведінки вже реалізується українськими громадянами, але таким чином і на такому рівні, що не виконує своєї основної функції - сприяти регулюванню проблем суспільства. Однією з причин такої ситуації є неналежний стан громадянської освіти в Україні, що негативно впливає не лише на соціально-політичні інтернет-практики, але на громадську активність в цілому.

Ключові слова: громадянська освіта, компетентність, електронна демократія, громадянська активність, соціально-політична інтернет-поведінка.

Вступ. Одним із важливих атрибутів громадянського суспільства на рівні із наявністю інституцій та визначеним рівнем політичної культури є здійснення громадянами активних практик на користь суспільства та держави. Зважаючи на сучасні тенденції та курс країни на діджиталізацію поряд з традиційними формами громадянської поведінки з'являються нові альтернативні способи діяльності – інтернет-практики. В Україні громадянське суспільство знаходиться на шляху до формування, тому відповідно говоримо й про трансформації існуючих інституцій (чи зародження нових), зміни в політичній культурі суспільства та реалізацію активної поведінки в різних формах прояву. Громадянська освіта власне є однією з інституційних трансформацій в сучасному українському суспільстві, а, будучи складником інституції освіти, повинна відігравати визначену роль у формуванні громадянської культури окремої людини, одним з показників якої є активність та залученість громадян.

Короткий огляд публікацій по темі. Серед вітчизняних науковців, які так чи інакше аналізують громадянську освіту в Україні, можна зазначити Я. Пилинського, О. Тягло, Л. Шелюк, Н. Амелюченко що досліджують нормативно-правові акти, пов'язані з освітніми програмами та проблемами виховання, розвиток громадянської освіти в Україні загалом. С. Федоренко, Н. Жабінець та І. Галактионова вивчають громадянську освіту з точки зору її впливу на формування культури (політичної, гуманітарної) громадян. О. Батіщева та Н. Чиркова розглядають проблему громадянської освіти в ракурсі атрибутивності громадянського суспільства (зокрема, Н. Чиркова трактує громадянську освіту як імператив громадянського суспільства). Натомість, вивченню ролі громадянської освіти у формуванні активності громадян приділяється менше уваги, а соціально-політична інтернет-поведінка поки що залишається поза увагою українських дослідників.

Мета. Розглянути особливості громадянської освіти в Україні та визначити її роль у здійсненні соціально-політичної інтернет-поведінки молоді як форми альтернативної до традиційних громадянських практик.

Матеріали та методи. В статті бралися до уваги закони, нормативно-правові документи, наукові статті, первинні та вторинні дані соціологічних досліджень в Україні. Використовувались методи: аналіз документів для детального ознайомлення з працями науковців, законами та нормативно-правовими документами; метод вторинного аналізу даних для опрацювання та узагальнення актуальних емпіричних досліджень із обраної теми. Збір первинної соціологічної інформації відбував-

ся за допомогою анкетного опитування.

Результати та їх обговорення. Імплементація громадянської освіти в структуру інституції освіти є складним і довготривалим процесом. Громадянська освіта в Україні існувала ще у радянські часи і була зосереджена на формуванні у громадян лояльності до існуючого політичного ладу, віри в комуністичну ідеологію. Очевидно, що після розпаду СРСР розвиток української громадянської освіти та виховання призупинився, на часі були зовсім інші важливіші і масштабніші проблеми. Важливою віхою у процесі функціонування громадянської освіти є 2000 рік, коли Президією Академії педагогічних наук України було затверджено «Концепцію громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності». В рамках цієї концепції конкретизовано якості українського громадянина та, відштовхуючись від них, визначено сутність і пріоритети громадянського виховання. Варто додати, що підхід Академії педагогічних наук розмежував категорії «громадянської освіти як виховання» та «громадянської освіти як формальної освіти», орієнтованої на отримання знань та вмінь, пов'язаних з правами і обов'язками людини/громадянина: «Громадянська освіта – це навчання людей тому, як жити за умов сучасної держави, як дотримуватись її законів, але водночас і не дозволяти владі порушувати їхні права, домагатися від неї здійснення їхніх правомірних потреб, як бути громадянином демократичного суспільства» [2]. Завданням громадянського виховання було визначено формування в особистості моральних, соціальних, політичних та юридичних компетентностей, що пояснюють інтегровану якість «громадянськість» [3, с. 5].

У 2002 році громадянське виховання стає складовою національного виховання, що прописувалось в Національній доктрині розвитку освіти. Як зазначає Я. Пилинський, затвердження такої доктрини було скоріше здійснено для видимості діяльності влади, на практиці функціонування громадянської освіти здійснювалось погано, оскільки конкретної освітньої політики держави в цій сфері не прослідковувалось [3, с. 6].

Наступною важливою подією в рамках розвитку громадянської освіти в Україні стало оприлюднення у 2012 році Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо формування громадянської культури та підвищення рівня толерантності у суспільстві», що стало практичним втіленням ідей сформульованої десять років тому Концепції громадянського виховання, оскільки зобов'язував центральні та місцеві органи влади здійснювати діяльність, спрямовану на

підвищення рівня громадянської культури.

У 2018 році Уряд затвердив саму Концепцію розвитку громадянської освіти в Україні, де визначаються ціннісні орієнтири, завдання та специфічні підходи до громадянської освіти в таких напрямках: «правова освіта громадян, зокрема в частині розуміння та вміння реалізувати власні конституційні права та обов'язки; посилення здатності брати участь у суспільному житті та використовувати можливості впливу на процеси прийняття рішень на всеукраїнському та місцевому рівні» [10].

На сьогодні в Законі «Про освіту» формування *громадянської культури* прописане як одне із засад політики у сфері освіти. В цьому Законі закріплені *громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей* [9].

Очевидно, що громадянська освіта – процес послідовний та неперервний. Тобто, людину ще з раннього віку слід споряджати певними знаннями у сфері демократії та громадянськості. У затвердженій Концепції розвитку громадянська освіта має охоплювати всі види освіти (формальну, неформальну, інформальну), а також всі складники освіти, всі рівні освіти і всі вікові групи громадян, та бути спрямованою на формування громадянських компетентностей [10]. Звичайно, в межах кожного періоду компетентності прописані відповідно до інтелектуальних можливостей особи, а кожен новий етап залежить від якості попереднього. Варто зауважити, що в цій концепції слабо прописані так звані *інформаційно-цифрові компетентності*, які б позначали наявність знань та навичок використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій для здійснення демократичного процесу в країні. По суті, ці компетентності взагалі не прописані, а Інтернет-ресурси згадані як інструмент неформальної освіти, що є досить негативним моментом, зважаючи на активну діджиталізацію України. Для кожного рівня та форми освіти необхідно чітко прописати вміння та навички в рамках інформаційно-цифрової компетентності. Визначену інформацію можна знайти у Концепції Нової української школи, де хоч і в загальних рисах, проте пояснюється зміст інформаційно-цифрової компетентності: «*впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)*» [7, с. 11].

У жовтні 2017 року Наказом Міністерства освіти і науки була затверджена навчальна програма громадянської освіти для 10-11 класів, де однією з компетентностей зазначається інформаційно-цифрова, зміст якої відповідає Концепції Нової української школи. В цій програмі окремим розділом подається матеріал, пов'язаний з вивченням різноманітних мас-медіа, вбереженням себе від маніпуляцій у ЗМІ, навчанням критичного підходу до інформації з сучасних ІКТ [6].

Отже, нормативно-правова база громадянської освіти в Україні хоч і з певними недоліками, але існує. З практичною її реалізацією виникає більше ускладнень. Враховуючи те, що належне функціонування громадянської

освіти почалося зовсім недавно, виникає проблема, пов'язана з відсутністю компетентних педагогічних працівників у цій сфері. У 2018 році в рамках Швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU», було проведено соціологічне дослідження задля з'ясування стану громадянської освіти в Україні. У висновках цього дослідження здійснювалось критична оцінка компетентностей вчителів середніх загальноосвітніх закладів різних областей країни у сфері громадянської освіти. Результати цього дослідження показали, що вчителі подекуди або взагалі не розуміють, що таке громадянська освіта, або дуже спрощують та знецінюють процес її отримання. Опитані педагоги значною мірою налаштовані чекати вказівок зверху, розроблених МОН методичних рекомендацій для впровадження громадянської освіти. Втім, вимальовується тенденція до підвищення налаштованості вчителів до того, щоб зробити щось своїми силами в межах наявних можливостей [11, с. 22].

Зважаючи на це, в Україні існують так звані провайдери громадянської освіти, які забезпечують навчання педагогів та активних громадян. Такі програми та провайдери відносяться як до формальної, так і неформальної освіти, підтримуються міністерством освіти та функціонують за рахунок різних іноземних фондів. Одним з таких є проект «Громадянська освіта та е-демократія в школах», що забезпечувала підвищення громадянської активності громадян – адміністрації навчальних закладів, вчителів, учнів, батьків, з метою розвитку соціальної, громадянської та інформаційно-цифрової компетентностей [13].

Цей проект здійснювався в два етапи. На першому відбувалося навчання охочих громадян, а на другому організовувався конкурс, в рамках якого засвоєний матеріал учасники проекту повинні були реалізувати на практиці. Відтак, у 2018 році відбувся фестиваль кращих практик у сфері громадянської освіти та електронної демократії в навчальних закладах, де було визначено переможців конкурсу застосування сервісів е-демократії в різних номінаціях, серед яких управління навчальним закладом, самоврядування в школах, виховання громадянської компетентності тощо [14]. Вебінари цього проекту доступні на сайті безкоштовно і до нині.

Також серед провайдерів формальної освіти числяться програма «Демократична школа», яка реалізується Європейським центром імені Вергеланда і зосереджується на запровадженні Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і прав людини, і Благодійна організація «Вчителі за демократію та партнерство», яка проводить програми з інновацій в галузі викладання, громадянської та правової освіти, критичного мислення, розвитку громади та сталого розвитку. До неформальної освіти відносяться провайдери: Національна програма з прав людини «Розуміємо права людини», ГО «Інша Освіта», Освітня ініціатива «Відкривай Україну», Національна програма «Молодіжний працівник» та інші [2].

На початку березня 2020 року на базі Національної академії педагогічних наук України за підтримки та участі Міністерства освіти і науки України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України проведено Всеукраїнський науково-практичний семінар «Цифрова компетентність вчителя Нової української

школи-2020». В рамках цього заходу було розглянуто питання розвитку інформаційно-цифрової компетенції вчителя, а також застосування інформаційно-комунікативних технологій у навчальному процесі та освітньому середовищі [15].

Втім, поки вчителі громадянської освіти навчаються самі, неналежний рівень громадянської освіченості українців залишається однією з причин громадянської пасивності. За результатами соціологічного дослідження, що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється некомерційною міжнародною організацією Pact в Україні, станом на 2019 рік загальна частка тих, кого можна вважати освіченим у громадянській сфері, складає 13%. Хоча рівень громадянської освіченості низький, але порівняно з 2017 (8%) та 2018 (11%) роками цей показник демонструє тенденцію до зростання. Що стосується молоді, то в опитаних респондентів віком від 18 до 34 років фіксують показник громадянської освіченості у 15% [8].

Низький показник громадянської освіченості серед молоді – це ще один доказ існування проблем у сфері громадянської освіти. Брак елементарних знань громадянина, що є наслідком відсутності необхідних предметів у школах та курсів у ЗВО дуже негативно впливають на громадянську активність, оскільки важко виявляти хоч якусь активність не знаючи, як це можна зробити. Варто зауважити, що громадянську поведінку розглядаємо у двох формах: традиційну та альтернативну. Відомо, що до традиційних способів громадянської поведінки відносять участь в мітингах, в громадських організаціях, виборах, волонтерська чи благодійна діяльність тощо. Явка громадян на парламентські вибори 2019 року стала найнижчою в історії України (49,3%). Численні соціологічні опитування доводять, що традиційна громадянська активність українців є низькою. Рівень громадянської залученості населення протягом останніх 5-7 років стабільно фіксується в рамках 8-12% [3].

Соціально-політична інтернет-поведінка – це сукупності рутинних дій і звичних способів поведінки, пов'язаних з використанням інтернету, задля врегулювання проблем чи/або підвищення ефекту діяльності в соціально-політичній сфері, а також задля задоволення певних потреб. При цьому інтернет-практики розуміються як альтернативні способи здійснення багатьох реальних повсякденних практик, в основному, не замінюючи їх, а доповнюючи [5, с.106]. Для реалізації громадянами активної соціально-політичної інтернет-поведінки існують інтернет-технології (електронна демократія, краудсорсингові, краудфандингові платформи тощо), за допомогою яких громадянин має змогу здійснювати контроль за діями влади, брати участь в голосуванні, підписувати петиції чи вирішувати іншого роду соціально-політичні питання.

Стосовно реалізація цієї форми активності в Україні знову ж таки виникають проблеми, спричинені в першу чергу недостатньою обізнаністю громадян. У 2016 році програмою “Електронне врядування для підзвітності влади та участі громади” (EGAP 2015-2019) проводилось дослідження, впродовж якого були проведені фокус-групові дискусії з представниками різних категорій населення. В ході фокус-груп з молоддю було виявлено

низку категорій, пов'язаних із функціонуванням е-демократії в Україні. Однією з таких категорій, які гальмують розвиток громадянської активності, була названа саме низька поінформованість та відсутність належних посібників для вивчення інструментів електронної демократії [1].

В кінці 2018 року нами було проведення соціологічне дослідження, пов'язане з вивченням соціально-політичної інтернет-поведінки студентів та їхньої обізнаності щодо електронної демократії. Респондентами виступили 315 студентів двох спеціальностей Національного університету «Львівська політехніка» («Соціологія» та «Міжнародні відносини»). Зафіксовано, що опитані студенти реалізують переважно інтернет-поведінку, пов'язану з переглядом інформації, рідше – «лайком» чи репостом соціально-політичної інформації у соціальних мережах. Тобто студенти проявляють таку поведінку, що не виходить за межі комп'ютера й не має помітного впливу на суспільно-важливі процеси в країні, так званий слактивізм [5]. Саме Інтернет-активність є дуже низькою, що й зумовлено низькою обізнаністю щодо інструментів електронної демократії. 60% опитаних зазначили, що мають низькі знання щодо е-демократії або взагалі не знають нічого про цей інститут. Всього 6% визначили, що знають про е-демократію все необхідне. Було виявлено кореляцію між обізнаністю та досвідом у реалізації соціально-політичної інтернет-поведінки: серед досвідчених у соціально-політичній інтернет-поведінці опитаних студентів, найбільше тих, які знають про е-демократію все необхідне, а серед не дуже досвідчених спостерігаються найбільше тих студентів, котрі про е-демократію знають тільки в загальних рисах, а той, хто тільки щось чув про е-демократію, практично не має досвіду у реалізації поведінкових намірів.

Механізмом подолання проблеми низької обізнаності є введення в освітні програми різних галузей дисциплін за тематикою громадянської освіти. В Національному університеті «Львівська політехніка» такими є курси «Електронна демократія» та, особливо, «Демократія: від теорії до практики», який було впроваджено і в інших українських університетах з вересня 2018 року. Дисципліна базується на світовій методології IFES (Міжнародної фундації виборчих систем) з громадянської освіти для університетів під назвою «Посилення залученості через освіту для демократії» (Strengthening Engagement through Education for Democracy – SEED) [4].

Висновки. Проблема відсутності некваліфікованих педагогів у сфері громадянської освіти зараз в Україні активно вирішується, а чисельність організацій та програм провайдерів громадянської освіти обладнає на позитивні зрушення в регулюванні питання громадянської неосвіченості населення. Варто підкреслити, що громадянська активність цілком не залежить від освіченості населення, поряд з цим є безліч інших соціальних чинників (довіра, ситуація в країні тощо). Тому не варто думати, що вирішення питань громадянської неосвіченості одразу врегулює проблему пасивності громадян. Все ж громадянська освіта є першочерговою сходиною у становленні громадянина, оскільки надає початкові знання та вміння, необхідні для повноцінного життя в сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. еДемократія в Україні: Погляди громадян і ключових зацікавлених сторін [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://egap.in.ua/wp-content/uploads/2016/07/UKRAINIAN-Report-Open-Mic.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).
2. Боренько Я. Громадянська освіта в Україні [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/UKRAINIAN-Report-Open-Mic.pdf>

- content/uploads/2017/11/171108_citizenship-education-Ukraine-ukr_YB.pdf
3. Громадянська освіта: від теорії до практики / наук. ред. Я. Пилинський. – К.: Стилюс, 2017. – 186 с.
  4. Демократія: від теорії до практики [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://lpnu.ua/education/majors/subject/IHSS/6.291.00.01/8/2019/ua/full/4/15134> (дата звернення: 20.03.2020).
  5. Мишок Р. Р. Громадянська інтернет-поведінка львівської студентської молоді: спроба визначення і класифікації // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського». Політологія. Соціологія. Право, 2019. Вип.3 (43). С. 104-110.
  6. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 20.03.2020).
  7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).
  8. Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/8174107485d9cb793a96d13.93898801.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).
  9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2020).
  10. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.03.2020).
  11. Розвиток громадянських компетентностей в Україні: результати соціологічних досліджень (DOCCU) / Семенець-Орлова І., Михайлич О., Борер К., Ретцель М., за заг. ред.: Н.Г. Протасова. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2018. – 26 с.
  12. Соціологічне опитування «Громадська активність громадян України» Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова [Е. ресурс]. – Режим доступу: https://dif.org.ua/article/gromadska-aktivnist-gromadyan-ukraini?fbclid=IwAR0Sr6hu9_wEUyBDbs32cOOEnOiRRfyICxSvIOBmr76AAh9ve8pjAKIE-iU (дата звернення: 20.03.2020).
  13. Умови проведення Всеукраїнського конкурсу кращих практик щодо впровадження електронної демократії в закладах освіти [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B20Fv1XtE02zTEo5OGkxclZScEE/view> (дата звернення: 20.03.2020).
  14. Фестиваль кращих практик у сфері громадянської освіти та електронної демократії в навчальних закладах [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/03/26/festyval-kraschyh-praktyk-u-sferi-hromadyanskoji-osvity-ta-elektronnoji-demokratiji-v-navchalnyh-zakladah/> (дата звернення: 20.03.2020).
  15. Цифрова компетентність вчителя Нової української школи-2020 [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2020/03/10/tsyfrova-kompetentnist-vchytelia-novoi-ukrainskoi-shkoly-2020/> (дата звернення: 20.03.2020).

REFERENCES

1. eDemocracy in Ukraine: Views of Citizens and Key Stakeholders [Е. source] – Access mode: <https://egap.in.ua/wp-content/uploads/2016/07/UKRAINIAN-Report-Open-Mic.pdf> (date of request: 20.03.2020).
2. Borenko Y. Civic education in Ukraine [Е. source] – Access mode: https://tpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/171108_citizenship-education-Ukraine-ukr_YB.pdf (date of request: 20.03.2020).
3. Civic education: from theory to practice / sciences. ed. J. Pylin-skiy. - K.: Stilos, 2017. - 186 p.
4. Democracy: from theory to practice [Е. source] – Access mode: <https://lpnu.ua/education/majors/subject/IHSS/6.291.00.01/8/2019/ua/full/4/15134> (date of request: 25.03.2020).
5. Myshok R. R. Civil Internet behaviour of the Lviv student youth: the attempt of determination and classification // Visnyk of the National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”. Politology. Sociology. Law. 2019. Volume 3 (43). 291 p. P. 104-110.
6. An integrated course curriculum for 10 classes of secondary schools [Е. source] – Access mode: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (date of request: 22.03.2020).
7. New Ukrainian School. Conceptual foundations of secondary school reform [Е. source] – Access mode: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (date of request: 23.03.2020).
8. Public opinion polls to assess changes in public awareness of NGOs and their activities [Е. source] – Access mode: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/8174107485d9cb793a96d13.93898801.pdf> (date of request: 20.03.2020).
9. Law of Ukraine “On education” dated 05.09.2017 №2145-VIII. [Е. source] – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (date of request: 23.03.2020).
10. On approval of the Concept of Development of Civic Education in Ukraine [Е. source]. – Access mode: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini> (date of request: 25.03.2020).
11. Development of civic competences in Ukraine: results of socio-logical research (DOCCU) / Semenets-Orlova I., Mikhailich O., Borer K., Retzel M., for the head. ed.: N.G. Protasov. - K.: Agency of Ukraine LLC, 2018. - 26 p.
12. Sociological survey “Civic activism of citizens of Ukraine” of the Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation in cooperation with the Razumkov Center Sociological Service [Е. source]. – Access mode: https://dif.org.ua/article/gromadska-aktivnist-gromadyan-ukraini?fbclid=IwAR0Sr6hu9_wEUyBDbs32cOOEnOiRRfyICxSvIOBmr76AAh9ve8pjAKIE-iU (date of request: 20.03.2020).
13. Conditions of holding the All-Ukrainian competition of best practices on the introduction of e-democracy in educational institutions [Е. source]. – Access Mode: <https://drive.google.com/file/d/0B20Fv1XtE02zTEo5OGkxclZScEE/view> (date of request: 22.03.2020).
14. Festival of best practices in the field of civic education and e-democracy in educational institutions [Е. source]. - Access mode: <https://imzo.gov.ua/2018/03/26/festyval-kraschyh-praktyk-u-sferi-hromadyanskoji-osvity-ta-elektronnoji-demokratiji-v-navchalnyh-zakladah/> (date of request: 25.03.2020).
15. Digital competence of the teacher of the New Ukrainian School 2020 [Е. source]. - Access mode: <https://imzo.gov.ua/2020/03/10/tsyfrova-kompetentnist-vchytelia-novoi-ukrainskoi-shkoly-2020/> (date of request: 25.03.2020).

The role of civic education in the socio-political internet behavior realization of Ukrainian youth

R. R. Myshok, L. D. Klymanska

Abstract. The article examines socio-political internet practices as a form of civic behavior. It is noted that this kind of behavior is already being implemented by Ukrainian citizens, but in such a way and at such a level that it does not fulfill its basic functions - to help regulate the problems of society. One of the reasons for this situation is the poor state of civic education in Ukraine, which has a negative impact not only on socio-political internet practices, but on civic activity as a whole.

Keywords: civic education, competence, e-democracy, civic activism, socio-political internet behavior.